

ISSN 2414-9012
ISSN (Online) 2616-8766

НАУКОВИЙ
ВІСНИК

HISTORY
JOURNAL

ЧЕРНІВЕЦЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ
ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

OF YURIY FEDKOVYCH
CHERNIVTSI NATIONAL
UNIVERSITY

Рік заснування 1996

Foundation year 1996

№ 1/2022 (55)

№ 1/2022 (55)

ІСТОРИЯ

HISTORY
SCIENCES

Чернівці
Чернівецький національний
університет
2022

Chernivtsi
Chernivtsi National
University
2022

**Друкується за ухвалою вченої ради
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
Журнал входить до переліку наукових фахових видань
України з історичних наук категорії «Б»
Наказ Міністерства освіти і науки України № 409 від 17.03. 2020 р.
Свідоцтво про державну реєстрацію КВ № 21905-11805ПР від 05.02.2016 р.
Журнал індексується науково-метричною базою Index Copernicus
Веб-сайт: <http://hj.chnu.edu.ua>**

Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича : Історія. Чернівці : Чернівецький університет, 2022. № 1. 172 с.
Ч-49 <https://doi.org/10.31861/hj2022.55>
ISSN 2414-9012
ISSN (Online) 2616-8766

Тематика наукового вісника охоплює питання історії України, всесвітньої історії, політичної історії, археології, етнології, спеціальних історичних дисциплін та краєзнавства.

У збірнику публікуються дослідницькі роботи та рецензії. Статті друкуються українською, російською, польською, румунською, англійською, німецькою та французькою мовами.

Редколегія випуску:

Олександр Филипчук, канд. іст. наук, наук. редактор (Чернівці, Україна);
Олександр Добржанський, д-р іст. наук, заст. наукового редактора (Чернівці, Україна);
Василь Ботушанський, д-р іст. наук, заступник наукового редактора (Чернівці, Україна);
Богдан Боднарюк, д-р іст. наук (Чернівці, Україна);
Степан Борчук, д-р іст. наук (Івано-Франківськ, Україна);
Юрій Макар, д-р іст. наук (Чернівці, Україна);
Андже́й Гіль, д-р іст. наук (Люблін, Польща);
Роман Дрозд, д-р іст. наук (Слупськ, Польща);
Лізавета Дубінка-Гуца, канд. іст. наук (Копенгаген, Данія);
Оксана Каліщук, д-р іст. наук (Луцьк, Україна);
Мирослав Кметь, д-р іст. наук (Банська Бистриця, Словаччина);
Антоній Мойсей, д-р іст. наук (Чернівці, Україна);
Штефан Пурич, д-р іст. наук (Сучава, Румунія);
Олександр Руснак, канд. іст. наук (Чернівці, Україна);
Олександр Сич, д-р іст. наук (Чернівці, Україна);
Людмила Стрільчук, д-р іст. наук (Луцьк, Україна);
Вікторія Тельвак, канд. іст. наук (Дрогобич, Україна);
Сергій Троян, д-р іст. наук (Київ, Україна);
Володимир Фісанов, д-р іст. наук (Чернівці, Україна);
Михайло Чучко, д-р іст. наук (Чернівці, Україна);
Йоханнан Петровський-Штерн, д-р іст. наук (Чикаго, США);
Микола Гуйванюк, канд. іст. наук, відповідальний редактор (Чернівці, Україна).

Адреса редколегії: Україна, 58012, м. Чернівці, вул. Коцюбинського, 2,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, факультет історії, політології та міжнародних відносин, тел. +38-050-538-51-10
e-mail: o.dobrzanskiy@chnu.edu.ua

ЗМІСТ

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

Юрій М. ЕТНІЧНА ІДЕНТИЧНІСТЬ ТА ЇЇ УКРАЇНСЬКИЙ РІЗНОВИД	6-12
Yurii M. ETHNIC IDENTITY AND ITS UKRAINIAN VARIETY	6-12
Балух О. КОЗАЦЬКІ ПОХОДИ КІНЦЯ 70-х РОКІВ XVI ст. В МОЛДАВІЮ: ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ТА РЕАЛІЇ	13-22
Balukh O. COSSACK CAMPAIGNS OF THE LATE 70s OF THE 16th CENTURY TO MOLDAVIA: INTERPRETATIONS AND REALITIES	13-22
Христан Н. ВІД ІСТОРІЇ ДО ПОЛІТИКИ: КНЯЗЬ ТА КОРОЛЬ РУСИ ДАНИЛО РОМАНОВИЧ У НАРОДНИЦЬКІЙ ІСТОРИЧНІЙ УЯВІ	23-33
Khrystan N. FROM HISTORY TO POLITICS: PRINCE AND KING OF RUS DANYLO ROMANOVYCH IN NARODNYK'S HISTORICAL IMAGINATION	23-33
Гуйванюк М., Королько А. ОСОБИСТІСНЕ СТАНОВЛЕННЯ ТА ФОРМУВАННЯ СВІТОГЛЯДУ СЕНЯ ГОРУКА	34-41
Huivaniuk M., Korolko A. PERSONAL FORMATION AND THE FORMATION OF SEN HORUK'S WORLDVIEW	34-41
Зубко О. ПРАЗЬКЕ ПОВСЯКДЕННЯ ПРОФЕСОРА ВАСИЛЯ СІМОВИЧА (1923 – 1933) ...	42-50
Zubko O. PRAGUE EVERYDAY LIFE OF PROFESSOR VASYL SIMOVYCH (1923 – 1933)	42-50
Стрільчук Л. ЛУЦЬК У МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД: ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКОГО ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ТА ОСВІТНІ ЗАКЛАДИ	51-59
Strilchuk L. LUTSK IN THE INTERWAR PERIOD: FEATURES OF THE UKRAINIAN EDUCATIONAL PROCESS AND EDUCATIONAL INSTITUTIONS	51-59
Руснак О. РОЗВИТОК ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ ПІВНІЧНОЇ БУКОВИНИ І ХОТИНЩИНИ У МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД	60-67
Rusnak O. DEVELOPMENT OF FOOD INDUSTRY OF NORTHERN BUKOVYNA AND KHOTYN REGION IN THE INTERWAR PERIOD	60-67

ХОТИН 1621: ВІЙНА, МІФ І ПАМ'ЯТЬ

Чучко М. УЧАСТЬ МОЛДАВІЇ І ВАЛАХІЇ У ХОТИНСЬКІЙ ВІЙНІ 1621 РОКУ	68-88
Chuchko M. PARTICIPATION OF MOLDOVA AND WALLANIA IN THE KHOTYN WAR OF 1621	68-88
Степанков Вал., Степанков Віт. ПОЛЬСЬКО-ТУРЕЦЬКА ВІЙНА 1620–1621 РОКІВ: МІФИ Й ІСТОРИЧНА ДІЙСНІСТЬ	89-107
Stepankov Val., Stepankov Vit. THE POLISH-TURKISH WAR OF 1620–1621: MYTHS AND HISTORICAL REALITY	89-107

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ

Карліна О., Малєончук Н. ЦЕРКОВНО-РЕЛІГІЙНА СИТУАЦІЯ В ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНІЙ ЄВРОПІ В ПЕРШІЙ ТРЕТИНІ XV ст.	108-118
Karlina O., Maleonchuk N. THE CHURCH AND RELIGIOUS SITUATION IN CENTRAL AND EASTERN EUROPE IN THE FIRST THIRD OF THE 15th CENTURY	108-118
Піддубний І. НАУКА І ПОЛІТИКА У ТВОРЧОМУ ДОРОБКУ ІОНА ЯНКУ НІСТОРА	119-136
Piddubnyi I. SCIENCE AND POLITICS IN THE ION IANCU NISTOR CREATIVE LEGACY	119-136

Науковий вісник Чернівецького університету імені
Юрія Федьковича: Історія. – № 1. – 2022. – С. 13–22
History Journal of Yuriy Fedkovych Chernivtsi National
University. – № 1. – 2022. – pp. 13–22
DOI <https://doi.org/10.31861/hj2022.55.13-22>
hj.chnu.edu.ua

УДК 94:355.48](477:478)«157»

© Олексій Балух* (Чернівці)

КОЗАЦЬКІ ПОХОДИ КІНЦЯ 70-х РОКІВ XVI ст. В МОЛДАВІЮ: ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ТА РЕАЛІЇ

Друга половина XVI ст. виявилася досить складною і напруженою для молдавських земель. У роки правління господаря Петра V Кульгавого (1574-1591, з перервами) територія Молдавії стала ареною протистояння Османської імперії, Речі Посполитої та українського козацтва, що призвело до запеклих козацько-молдавсько-османських збройних сутичок. Для Польщі молдавські землі були своєрідною буферною зоною від турків, а для Османської імперії вони приносили значні прибутки через сплату різних податків та продаж господарського престолу. Українські козаки розуміли: якщо вони відтіснять османів з території Молдавії, а на чолі держави стане особа, прихильна до союзу із козацтвом, то це полегшить важку долю України та змінить воєнно-політичну ситуацію у Карпато-Дністровському регіоні. Козацькі походи у Молдавію в 1577-1578 рр. негативно вплинули на воєнно-політичне становище в країні, призвели до частоті зміни господарів, чималих економічних і демографічних втрат, запустіння населених пунктів та зубожіння місцевого населення, в т. ч. і буковинських територій, а також становили реальну загрозу для польсько-турецьких мирних відносин.

Ключові слова: Молдавська держава, військові та політичні відносини, Іван Підкова, Річ Посполита, Османська імперія, козаки.

Oleksii Balukh (Chernivtsi)

COSSACK CAMPAIGNS OF THE LATE 70s OF THE 16th CENTURY TO MOLDAVIA: INTERPRETATIONS AND REALITIES

Abstract. *The article analyzes military and political events that took place in the Moldavian State in the reign of Peter V the Lame (1574-1591, intermittently), interpretations and realities of the Cossack campaigns in Moldavia in 1577-1578.*

The end of the 16th century proved to be quite difficult and tense for the Moldavian lands. During the reign of the hospodar Peter V the Lame the territory of Moldavia became the scene of confrontation between the Ottoman Empire, the Polish-Lithuanian Commonwealth and the Ukrainian Cossacks, which led to fierce Cossack-Moldavian-Ottoman armed clashes.

For Poland, the Moldavian lands were a kind of buffer zone against the Turks, and for the Ottoman Empire, they brought significant profits through the payment of various tributes and a lot of money for the selling of the hospodar throne. The Ukrainian Cossacks understood that if they drove the Ottomans out of Moldavia, it would ease Ukraine's plight and change the military-political situation in the Carpathian-Dniester region.

In spring 1577, Ivan Pidkova appeared as candidate for Moldavian throne. He was a Cossack, introducing himself as a brother of the hospodar John III the Terrible. At the end of November 1577 he conquered Jassy and started ruling as John IV. But it did not last long. On December 31, 1577 he leaved

* к.і.н., доцент кафедри історії України Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

PhD in History, Associate Professor, Department of History of Ukraine, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University.

orcid.org/0000-0001-8091-8118

e-mail: a.balukh@chnu.edu.ua

from Moldavia. I. Pidkova was arrested and executed on 16 June 1578 in Lviv.

Taking advantages of his popularity, several Zaporozhian leaders pretended to be Ivan Pidkova's brothers and invaded Moldavia. Oleksandr and Petro the Cossacks, for a short time even captured the voivodship throne. Since 1577 by 1578 the Cossacks carried out 8 campaigns, the main purpose of which there was the expulsion of Turks and Tatars from the territory of Moldavia, the conquest of Moldavian throne and creating a Cossack-Moldavian state. At the same time, successful military actions of the Ukrainian Cossacks gained considerable publicity in Central and Eastern Europe.

Thus, the Cossack campaigns in Moldavia in 1577-1578 negatively affected the military and political situation in the country, led to frequent changes of hospodars and posed a real threat to Polish-Turkish peaceful relations.

Keywords: Moldavian State, military and political relations, Ivan Pidkova, Polish-Lithuanian Commonwealth, Ottoman Empire, Cossacks.

Актуальність. Добре відомо, що молдавські землі упродовж доби Середньовіччя намагалися загарбати такі могутні держави, як Османська імперія та Польща, а за молдавський господарський престол велася кровопролитна боротьба. Територія Молдавії лежала на перехресті важливих торговельних шляхів і на кордонах різних європейських держав. Тому молдавські землі часто ставали ареною жорстоких війн і великих битв, у яких брали участь потужні військові сили. Ця обставина суттєво вплинула на воєнно-політичне та соціально-економічне становище місцевого населення. Однією із знакових подій 70-х років XVI ст. стали походи українського козацтва до Молдавії у 1577-1578 рр. Інвазії козаків і аналіз маловідомих фактів цих походів є досить важливим для історії України, в т. ч. й Буковини, оскільки суттєво вплинули на їх розвиток.

Ступінь наукової розробки проблеми. Означена проблема певною мірою порушувалася у дослідженнях А. Федорука,¹ Б. Боднарюка,² А. Мойсея,³ В. Щербака,⁴ В. Голобуцького,⁵ Д. Мілевського,⁶ Д. К. Джуреску⁷ та ін. Зазначені автори частково висвітлювали питання молдавського самозванства, а також побіжно розглядали питання козацьких походів у Молдавію у 1577-1578 рр. Упродовж останніх десятиліть дослідники чимраз частіше звертаються до названої проблематики. Основними джерелами, використаними у роботі, є: «Літопис Землі Молдавської» Г. Уреке,⁸ «Хроніка Європейської Сарматії» О. Гваньїні,⁹ «Хроніка Польська» М. Бельського¹⁰ та ін.

Мета статті полягає у тому, щоб розкрити передумови, хід і наслідки козацьких походів у Молдавію та боротьбу за господарський престол у другій половині 70-х років XVI ст.

Для досягнення мети автор ставить низку **завдань**: висвітлити передумови козацьких походів на молдавські землі у другій половині 70-х років XVI ст.; охарактеризувати перебіг боротьби за господарський престол у Молдавії у 1577 р.; дослідити специфіку «авантюрної моделі» молдавського самозванства; розкрити наслідки молдавських походів у 1577-1578 рр. для українського козацтва.

Виклад матеріалу. У другій половині XVI століття українське козацтво стає важливим чинником на міжнародній арені Центрально-Східної Європи, втручаючись у внутрішні справи сусідніх держав, зокрема Молдавію. Через внутрішньополітичні негаразди в Молдавській державі у цей час починають з'являтися різні авантюристи, оскільки неспроможність молдавських господарів надовго утриматися на престолі приваблювала любителів легкої наживи. Серед них були й представники українського козацтва, зокрема Іван Підкова, який зміг на кілька місяців стати господарем Молдавії.

У 70-х роках XVI ст. українське козацтво було вже настільки значною силою, що вступило в дипломатичні відносини з молдавським господарем Іоаном III Лютим, який закликав у 1574 р. на допомогу близько 2 тис. козаків для боротьби з Портою. І коли османи, які встановили протекторат над Молдавією ще у 1538 р., у результаті воєнних дій схопили і наказали стратити Іоана III Воде, запорозький козак Іван Підкова назвав себе спадкоємцем молдавського престолу, оскільки, згідно з однією із легенд, Іван доводився братом господарю Молдавії.¹¹ Тому козацькі походи, зокрема Івана Підкови та його брата Олександра, стали прикладом молдавських авантур у 1577-1578 рр.

Більшість дослідників сходяться на думці, що за походженням по материнській лінії Іван Підкова був вірменином на прізвище Серпега.¹² Молдавський літописець Г. Уреке вважав, що «Іван Підкова, прозваний Крецулом (Кучерявим. – О.Б.)», взяв собі це ім'я за правління Іоана Воде (Лютого. – О.Б.).¹³ Але він помилково ототожнював такого собі Нікоаре Крецула з носієм прізвиська Підкова.¹⁴ А румунський дослідник Д. К. Джуреску, дослідивши наявні джерела, дійшов висновку, що Крецул

та Підкова – це різні особи із різною історичною долею.¹⁵ Існує також думка про існування у Молдавії в цей час феномену молдавського самозванства «авантюрної моделі».¹⁶ Отже, більшість дослідників схилиються до думки, що І. Підкова видавав себе за брата господаря Молдавії Іоана III Лютого, отже, був самозванцем.

У попередні роки претенденти на молдавський господарський престол традиційно приходили з Польщі, Валахії, Угорщини, Туреччини, а у 1577 р. в Молдавській державі з'являються козаки та Іван Підкова. Він перебував у середовищі запорозьких козаків. «Народжений на молдавській землі, ще в молоді роки Іван подався шукати щастя на Запорозьку Січ, де його охрестили Волошенином (тобто в сучасному розумінні молдаванином)», – писав Т. Чухліб.¹⁷ Його назвали Підковою, оскільки був настільки сильним, що ламав підкови.¹⁸ Зокрема, в одному польському збірнику портретів XVII ст. зафіксований зовнішній вигляд І. Підкови.¹⁹ На думку О. Ковалевської, причиною появи портрета у згаданому альбомі були так звані «силові» досягнення козака.²⁰ Зокрема, невідомий художник під портретом І. Підкови розмістив напис: «Був таким сильним, що не лише ламав підкови, а й таляри, а коли увіткнув таляр у дерев'яну стіну, то його треба було вирубувати. Узявши за задне колесо, він зупинив повіз, запряжений шестериком коней. Дишель ламав об коліно. Узявши зубами бочечку меду, перекинув її через голову. Узявши в руки волячий ріг, пробив ним ворота».²¹

Я. Смирнов підкреслював, що І. Підкова був досить високим, а описуючи його портрет, зазначав, що на поголеній маківці був «чуб, у лівому вусі сережка у вигляді намистини або перлини, прикріпленої на стержні до нижньої частини кільця; довгі вузькі вуса, які спадали вниз, непромірно високий лоб і гостре підборіддя надавали портрету індивідуального характеру».²²

Відомості про початок низки козацьких походів до Молдавії припадають на 1577 р. У листі від 17 квітня 1577 р. господар Петро V Кульгавий (1574-1591) повідомляв подільському воєводі Миколаю Мелецькому, що козакам, які нападають на молдавські землі, яких він називає «злочинцями», допомагає прикордонна шляхта, постачаючи їх кіннями і посилаючи їх до Молдавії.²³ Польський король, довідавшись про козацькі безчинства, просив господаря у листі від 10 травня цього ж року назвати «наших підданих» і «злочинців», обіцяючи справедливо їх покарати.²⁴ А вже у червні 1577 р. козацьким претендентом на молдавський престол став Крецул, що видавав себе за Іоана III Воде, але його спроба захопити престол закінчилася невдачею.²⁵

Проаналізуємо обставини перетворення козака І. Підкови на претендента на господарський престол Молдавії. Зазнаючи нестерпних кривд від Петра V Кульгавого, а також від турків²⁶, молдавські бояри запропонували І. Підкові допомогу в захопленні яеського престолу.²⁷ Польський хроніст Мартін Бельський повідомляв, що навесні 1577 р. до І. Підкови прибули представники молдавських бояр, незадоволених правлінням господаря Молдавії. Вони пообіцяли підтримку, якщо І. Підкова вирішить зайняти господарський престол, і передали декілька листів для Костянтина Острозького, київського воєводи, та Миколи Бучацького, старости Бара, з проханням про допомогу І. Підкові.²⁸ Нехтувати такою можливістю І. Підкові було безглуздо, тому він розпочав підготовку до молдавського походу.

Важливу роль в його організації відіграли молдаванин Чапа Волошин та шляхтич Станіслав Копицький, які жили на Брацлавщині²⁹. Останній провів серед козаків 20 років на Січі.³⁰ Цілком імовірно, що він був саме тим Копицьким, який брав участь у молдавському поході 1574 р., потрапив у полон до османів і викуплений лише напередодні означених подій.

Наприкінці літа 1577 р. І. Підкова переправився через р. Дністер із загоном, який налічував «330 майже добірних козаків, над котрими гетьманом був Шах».³¹ За деякими даними, пізніше він збільшився до 1000 чол.³² Їх зустріло набагато переважаюче військо господаря Петра V Кульгавого, забезпечене гарматами. На думку О. Гваньїні, «у козаків гармат, очевидно, не було», тому вони, розоривши прикордонні молдавські території та набравши різного добра, повернулися назад.³³

У листі до короля Стефана Баторія від 6 вересня 1577 р. Петро Кульгавий зазначав, що 30 серпня «якийсь розбійник, зібравши безліч розбійників із країни Вашої Величності з українських замків Вінниці, Брацлава і найбільшу частину з маєностей князя Януша Збарзького, воєводи брацлавського з містечка Немирова, рушили на наші землі, прагнучи захопити нашу столицю», звинувачує старост прикордонних королівських земель у потуранні планам І. Підкови.³⁴ Король знову просив господаря назвати імена винних у цій акції осіб «стану шляхетського» і обіцяв, що ніхто з них більше не посміє вдиратися на молдавські землі.³⁵ Очевидно, мова йшла про перший молдавський похід І. Підкови, який завершився невдачею.

Отже, загони І. Підкови були відкинуті військами молдавського господаря та повернулися до Брацлавщини. Лише 50 козаків залишилося з його загону, який налічував кілька сотень осіб. За наказом польського короля їх спробували захопити три роти жовнірів на чолі з ротмістром К. Боболецьким, але І. Підкова та його люди, зайнявши вигідні позиції за містом Немирів, відмовилися здаватися.³⁶ А тим часом соратники І. Підкови продовжували набирати йому новий загін.

На початку жовтня 1577 р. з'являються відомості про новий козацький похід до Молдавії. Цього разу зібралось близько 2 тис. козаків, які вже 8 жовтня зазнали поразки.³⁷ У листі до польського короля від 20 жовтня галицький каштелян Я. Сеняньський повідомляв, що «немирівці так дуже землі волоські поруйнували, що господар тепер або повинен захищатися, або мав втікати».³⁸ А в листі від 13 листопада 1577 р. молдавський правитель просив подільського воєводу М. Мелецького покарати розбійника І. Підкову та його помічників, дії яких ведуть до розриву мирних відносин між Польщею і Портою.³⁹ Очевидно, це був другий молдавський похід І. Підкови, який також завершився невдачею.

У листопаді 1577 р. І. Підкова, знову добре підготувавшись, рушив до Молдавії.⁴⁰ Гетьман Яків Шах прийшов йому на допомогу із 600 козаками, залишивши на Низу ще 400.⁴¹ Саме запорозькі козаки стали основною бойовою силою в цьому поході.⁴² У листі султана Мурада III трансильванському воєводі зазначалося, що І. Підкова «змовився із місцевими боярами, 11 листопада перейшов річку Дністер, яка є прикордонною в Молдавії, і тепер перебувають в цій країні»⁴³. Відомі імена деяких із бояр, які йому допомагали, а саме колишній логофет Василь Балтаца та брати Філіповські.⁴⁴

Перемогу над переважаючими турецько-молдавськими військами Петра Кульгавого під Яссами І. Підкова здобув завдяки використанню військової хитрості. За свідченнями сучасників, молдавський господар розмістив попереду свого війська 500 яничарів з вогнепальною зброєю. Очевидно, що гориста місцевість завадила їм використати свою перевагу в артилерії. Козаки, помітивши дим від запалених гнотів, за командою впали на землю за мить перед турецьким залпом. Турки, побачивши, що козаки лежать вбитими, кинулись їх добивати, а ті, скочивши на ноги, одночасно вистрелили з рушниць, поклавши на місці 300 вершників, а інші війська кинулася втікати.⁴⁵

Отже, війська Петра Кульгавого були розбиті, а сам господар врятувався втечею до сусідньої Валахії. Звідти він надіслав турецькому султану листа зі скаргою на дії І. Підкови, натомість отримав від Мурада III наказ власноруч розправитися із козацьким військом.⁴⁶ На нашу думку, битва на річці Прут під Яссами могла відбутися 21-22 листопада, і може слугувати взірцем тогочасної тактичної майстерності козаків.

Вступивши до молдавської столиці м. Ясси, І. Підкова 23 листопада 1577 р. зайняв господарський престол і став правити як Іван IV.⁴⁷ Захопивши владу у Молдавії, він призначив на найвищі урядові посади своїх найближчих соратників. «Шахові він доручив весь молдавський народ, а Чапі – маршалківство; Копицькому дав Хотинське пиркалабство».⁴⁸ Великим логофетом (найважливіша адміністративна посада у Молдавії) призначив молдавського боярина В. Балтаца. Автор поділяє думку С. Леп'явка, що саме він був ініціатором запрошення І. Підкови на господарський престол Молдавії.⁴⁹

Слушну думку висловив Б. Сушинський, що І. Підкова і його воїни-українці розуміли: коли їм вдасться відтіснити турків з Молдавії, а на чолі країни стануть люди, схильні до союзу з козаками, це не тільки полегшить долю України, а й докорінно змінить усю політичну ситуацію в Пруто-Дністровському регіоні.⁵⁰

Проте Петро Кульгавий не планував здаватися без бою. Зібравши немале військо, він прибув до Ясс та сподівався при підтримці турків розбити козацьке військо. Битва на річці Доколин, яка відбулася 20 грудня 1577 р.,⁵¹ продемонструвала важливе значення потужної у вогневому відношенні піхоти козаків.⁵² Проаналізувавши наявні джерела, чернівецький дослідник А. Федорук припускає, що військо І. Підкови разом із козаками, яких було декілька тисяч, а також молдавське ополчення напередодні Доколинської битви могло налічувати до 10 тис. воєнків, прирівнюючи його до чисельності «малого війська» у Молдавії, водночас зазначаючи, що «військо Петра Кульгавого чисельно переважало сили противника».⁵³

Проте Петро Кульгавий перехитрив сам себе. Він попереду свого війська, яке почало наступ, наказав гнати стада худоби і коней, щоб «козаки розрядили рушницю в худобу»⁵⁴, а також, щоб «піший люд худобою стерти».⁵⁵ Тому, щоб перемогти, козакам знову потрібно було використовувати

тактичні хитрощі. Очевидно, не довіряючи молдаванам, козаки розмістили свої підрозділи у центрі війська, ставши основою його бойового порядку, обравши активну оборонну тактику.⁵⁶ «Шах, прагнучи, щоб вороги під'їхали ближче, затримався. Коли ж до нього підійшли близько, він наказав дати по ворогам залп з рушниць, після чого одні були вбиті, а інші почали відступати. Козаки почали стріляти і по тій худобі, яка мусила повернути назад і стала топтати Петрових людей»⁵⁷, відкинувши турецько-татарську кінноту від своїх позицій. І. Підкова використав замішання у лавах противника, розпочавши наступальну операцію. У тісній взаємодії із піхотою козацька кіннота, очолювана І. Підковою та Я. Шахом, провела блискавичну атаку на фланги ворожого війська, вирішивши хід бою.⁵⁸ Літописець Л. Боболінський зазначав, що «Підкова, який стояв по правій руці (на правому фланзі. – *О.Б.*), також Шах, по лівій (на лівому фланзі. – *О.Б.*), ударили в неприятеля, – і почали бити, сікти люд, який замешкався, так, що на пляцу (полі бою. – *О.Б.*) полягло люду Петрового тисяч вісім, а Петро з остатками люду втік».⁵⁹ Таким чином молдавський господар, зазнавши чергової поразки, змушений був відступити.

Наступні події розгорталися навколо Хотинської фортеці. О. Гваньїні писав, що «старий хотинський пиркалаб, котрого Копицький вигнав з Хотина, жив на цьому боці Дністра (на Поділлі. – *О.Б.*) у маєтності Якуба Струся (подільського магната. – *О.Б.*)».⁶⁰ Довідавшись про перебування військ І. Підкови під Яссами та Доколинську битву, колишній хотинський пиркалаб (комендант фортеці) «таємно виїхав і собі, чатуючи на Копицького, і врешті спіймав його. А коли він їхав до свого господаря, то натрапив на козаків, яких послав проти нього Підкова. Козаки зразу ж відняли Копицького, а самого пиркалаба і тих, хто був при ньому, порубали, нікого не залишивши в живих», – продовжував хроніст.⁶¹

У листі від 16 грудня 1577 року султан Мурад III наказав трансильванському князю Сигізмунду Баторію, який був племінником короля Стефана Баторія, надати військову допомогу господарю Петру Кульгавому, а також повідомив йому про мобілізацію османських військ з інших придунайських володінь Порти.⁶²

У зв'язку із прибуттям на допомогу Петру Кульгавому турків і «великого семигородського війська» І. Підкова 31 грудня 1577 р. залишив Молдавію і повернувся у Немирів, маючи намір пробитися звідти на Січ. За намовою брацлавського старости він направився до Варшави, де король Стефан Баторій, під тиском турків, наказав його заарештувати і ув'язнити.⁶³ Через п'ять місяців після арешту Івана Підкову стратили у Львові на площі Ринок 16 червня 1578 р.⁶⁴

Автор поділяє думку В. Щербака, що «арешт Івана Підкови не міг принципово змінити ситуацію на молдавському напрямку, адже залишалися причини, які провокували нові виправи».⁶⁵ Тому вже на початку 1578 р. відбувається черговий напад на Молдавію. Його очолив якийсь Олександр. Козаки казали: «Хоч і нема Підкови, але залишилася підошва».⁶⁶ Пізніше стало відомо, що він називав себе братом Іоана III Лютого та І. Підкови. Олександр на чолі близько 2 тис. козаків, озброєних вогнепальною зброєю, рушили до молдавських кордонів. На початку лютого 1578 р., перейшовши р. Дністер, вони розбили турецько-татарський загін сілістрійського та нікопольського бейів, а потім захопили Ясси. Проте уже через місяць його військо було оточене і розбите. Важкопоранений Олександр потрапив у полон і скоро помер.⁶⁷ У листі від 10 березня 1578 р. турецький султан сповіщав польського короля, що «розбійник (Олександр. – *О.Б.*) під іменем брата вказаного розбійника (І. Підкови. – *О.Б.*) зібрав понад дві тисячі поляків, козаків, бомбардирів і кіннотників і з великим кровопролиттям вторгся до Молдови, зайняв столичне місто Молдавії Ясси, влаштувався в ньому, і що султанські війська нашої величності оточили з усіх боків вищезгаданого розбійника».⁶⁸

Молдавський літописець Г. Уреке одночасно нарікав на важку долю Петра Кульгавого, який «мав постійний клопіт з козаками, одних не встигав позбутися, як інші проти нього йшли».⁶⁹ Згодом польський король наказав київському воєводі князю Костянтину Острозькому ліквідувати козацькі поселення і звернувся до очільників прикордонних земель із проханням допомогти в цій операції. Він виправдовував це рішення з тим, що козаки завдали шкоди татарам, провокуючи їх до рейдів.⁷⁰

А тим часом у липні 1578 р. козаки здійснюють черговий молдавський похід. Очолив його «Петро Волошин, який вторгся у Молдавію, видавав себе за сина Александрового (ексгосподар Молдавії Александру IV Лепушняну (1552-1561, 1564-1568). – *О.Б.*), коли було відомо, що Петро давно помер, і при нашому (королівському. – *О.Б.*) дворі є наш слуга Держек та багато інших, які звичайно бачили, що після того як він помер, тіло його було поховано», – писав король Сигізмунд Баторій.⁷¹

На думку Д. Мілевського, Петро видавав себе за брата господаря Богдана IV⁷², який правив у 1568-1572 рр. У відповідь польський король наказав гетьману Миколаю Синявському та брацлавському старості Єжи Струсю рушити із коронним військом проти запорожців до Бакоти та розгромити загопи Петра Волошина.⁷³ Він також попередив турецького султана і молдавського господаря про свавільну козацьку експедицію, закликаючи їх взяти запобіжних заходів.⁷⁴ Проте козакам вдалося перетнути польсько-молдавський кордон на р. Дністер і захопити Сороцьку фортецю, але вони були швидко розбиті, а самозванець Петро загинув у бою.⁷⁵ Вже незабаром козацький загін на чолі з гетьманом Петром Мітлюю вступив до Молдавії. Однак, отримавши практику відбиття подібних набігів, військо господаря Петра Кульгавого швидко розправилося із неприятелями.⁷⁶

Свій останній молдавський похід українське козацтво здійснило у жовтні 1578 р. під командуванням якогось «розбійника» Константина.⁷⁷ Літописець Г. Уреке повідомляв, що «12 жовтня 1578 р. до Молдавії прийшов Костантин з козаками, які переправилися через Дністер».⁷⁸ Польський король у зверненні до запорозьких козаків писав, що «Константин Лакуста, волох, без нашого відома втік з нашого (королівського. – О.Б.) двору у Львові, зібрав навколо себе немало розбійників та свавільних людей, направившись разом з ними в Молдавію, щоб завдати їй шкоди, але був розбитий молдаванами та відступив».⁷⁹ Отже, згаданий похід, так само як і попередні, завершився невдачею. Проте цього разу його керівнику вдалося врятуватися втечею,⁸⁰ а навесні 1579 р. стало відомо про плани Константина Лакусти виїхати до Московії. Але він залишився на українських землях Речі Посполитої, а його військові загопи розмістилися поблизу Черкас та Канева.⁸¹ У Вільнюсі 13 квітня 1579 р. король Стефан Баторій видав едикт, яким «забороняв загальні набіги на Волощину, що загрожувало небезпеці війни з Туреччиною».⁸² Очевидно, мова йшла про заборону козацьких нападів на Молдавію, які відбулися у попередні роки.

Підсумовуючи, зауважимо, що молдавські походи козаків, які припали на перші роки правління Стефана Баторія у Речі Посполитій, досягли неймовірної інтенсивності. Упродовж 1577-1578 рр. козаки здійснили 8 молдавських походів. Їхньою основною метою було завоювання молдавського престолу та створення козацько-молдавської держави, що перевищило їхні попередні грабівницькі наміри. Також вони прагнули вигнати турків і татар з території Молдавії. Водночас успішні військові дії українського козацтва набули значного розголосу в Центрально-Східній Європі і підняли його авторитет як серйозної військової сили. Проте козацькі походи у Молдавію в 1577-1578 рр. негативно вплинули на воєнно-політичну ситуацію в країні, призвели до частоті зміни господарів і становили реальну загрозу для миру між Річчю Посполитою та Портою, погіршувало економічну ситуацію, в т. ч. на Буковині і Покутті.

¹ А. Федорук, *Українське козацтво і європейська військова тактика XVI ст. (Доколінська битва 1577 р.)* [Ukrainian Cossacks and European military tactics of the XVI century. (Battle of Dolyňa in 1577)], in: «Питання історії України. Збірник наукових статей», Чернівці, 1998, Т. 2, с. 19-28.

² Б. Боднарюк, А. Федорук А., *Участь козаків у антиосманських війнах дунайських князівств (остання третина XVI – початок XVII ст.)* [Participation of the Cossacks in the anti-Ottoman wars of the Danube principalities (last third of the 16th – beginning of the 17th century)], in «Хотинська війна. Матеріали Міжнародної наукової конференції, присвяченої 380-річчю Хотинської війни, м. Хотин, 22 жовтня 2001 р.», Чернівці, Прут, 2002, с. 81-92; Б. Боднарюк, Я. Яновский, *Иван Подкова или Никоаре Крецул (к проблеме самозванчества в Молдавии в 70-х гг. XVI в.)* [Ivan Pidkova or Nikoare Kretsul (to the problem of imposture in Moldova in the 70s of the 16th century)], in: «Смутное время в России: Конфликт и диалог культур. Материалы научной конференции, Санкт-Петербург, 12-14 октября 2012 г.», Санкт-Петербург, 2012, с.23-28.

³ А. Мойсей, А. Мойсей, *Украинцы в этнокультурных стереотипах молдавских летописцев, румынских историков и писателей: образ Ивана Подковы – казацкого предводителя и молдавского князя* [Ukrainians in ethnocultural stereotypes of medieval Moldavian chroniclers, modern and contemporary Romanian historians and writers: Image of Ivan Pidkova as leader of Cossacks and Moldavian Prince], «Codrul Cosminului», Annul XX, № 1, с. 25-48.

⁴ В. Щербак, *Молдавські походи українських козаків в 70-х рр. XVI ст.* [Moldavian campaigns of Ukrainian Cossacks in the 1570s], in: «Русин», 2019, № 55, с. 44-57.

- ⁵ В. Голобуцький, *Запорозьке козацтво* [Zaporozhian Cossacks], Київ, Вища школа, 1994.
- ⁶ D. Milewski, *From Świerczowski to Wallachian Expedition of Jan Zamoyski: Rise of the Cossack Factor in Polish-Ottoman Relations (1574–1600)*, in: «Cristea O., Pilat L. From Pax Mongolica to Pax Ottomanica. War, Religion and Trade in the Northwestern Black Sea Region (14th–16th Centuries)», Brill, 2020, Vol. 58, s. 215-227.
- ⁷ D. C. Giurescu, *Ion-Vodă cel Viteaz* [Ion-Voda the Brave], București, Stiintifica, 1966.
- ⁸ G. Ureche, *Letopisețul Țării Moldovei (...) dela Dragoș-vodă pîna la Aron-vodă* [The Chronicle of Moldavia ... From Prince Dragoș to Prince Aron], in: «Ureche G., Costin M, Neculce I. Letopisețul Țării Moldovei: Cronici, edited by T. Celac», Chișinău, Hyperion, 1990, p. 23-118.
- ⁹ О. Гваньїні, *Хроніка Європейської Сарматії* [The Chronicle of the European Sarmatia], Київ, Києво-Могилянська Академія, 2009.
- ¹⁰ M. Bielski, *Kronika polska* [The Polish Chronicle], ed. K. J. Turowski, Sanok, 1856, T. 3. s. 1223-1712.
- ¹¹ Мойсей А., Мойсей А. *Українці в етнокультурних*, с. 30.
- ¹² Мойсей А., Мойсей А. *Українці в етнокультурних*, с. 29.
- ¹³ G. Ureche, *Letopisețul Țării Moldovei*, p. 108.
- ¹⁴ Б. Боднарюк, Я. Яновский, *Иван Подкова*, с.25-27.
- ¹⁵ D. C. Giurescu, *Ion-Vodă cel Viteaz*, p. 90.
- ¹⁶ Л. Циганенко, *Українсько-молдовські зв'язки в XVI – XVII ст.: військово-політичний контекст* [Ukrainian-Moldovan relations in the 16th – 17th centuries: military-political context], in: «Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету», 2017, Вип. 37, с. 39.
- ¹⁷ В. Горобець, Т. Чухліб, *Незнайома Кліо. Таємниці, казуси і курйози української історії. Козацька доба* [Stranger Clío. Secrets, incidents and curiosities of Ukrainian history. Cossack era], Київ, Наукова думка, 2004, с. 13.
- ¹⁸ В. Голобуцький, *Запорозьке козацтво*, с. 141.
- ¹⁹ Я. Смирнов, *Описание одного польского сборника портретов XVII века* [Description of one Polish collection of portraits of the XVII century], in: «Труды XIII археологического съезда в Екатеринославе», Москва, Товарищество типографий А.И. Мамонтова, 1908, Т.2, с. 387-512.
- ²⁰ О. Ковалевська, *Стан розробки іконографії окремих представників козацтва XVI-XVIII ст. в українській історіографії XIX-XX ст.* [The state of development of iconography of individual representatives of the Cossacks in the XVI-XVIII centuries. in the Ukrainian historiography of the XIX-XX centuries], in: «Історіографічні дослідження в Україні. НАН України. Інститут історії України», Київ, Інститут історії України, 2014, Вип. 25, с. 369.
- ²¹ В. Горобець, Т. Чухліб, *Незнайома Кліо*, с. 13.
- ²² Я. Смирнов, *Описание одного польского*, с. 435.
- ²³ I. Corfus, *Documente privitoare la istoria României culese din arhivele polone. Secolul al. XVI-lea* [Documents regarding the history of Romania collected from the Polish archives. The century. XVI], București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1979, p. 330.
- ²⁴ I. Corfus, *Documente privitoare*, p. 332.
- ²⁵ G. Ureche, *Letopisețul Țării Moldovei*, p. 108; Д. Драгнев, *Очерки внешнеполитической истории Молдавского княжества (последняя четверть XIV – начало XIX в.)* [Essays on the foreign policy history of the Principality of Moldavia (last quarter of the 14th – beginning of the 19th century)], Кишинев, Штиинца, 1987, с. 162.
- ²⁶ О. Гваньїні, *Хроніка європейської Сарматії*, с. 430.
- ²⁷ Д. Драгнев, *Очерки внешнеполитической истории*, с. 162.
- ²⁸ M. Bielski, *Kronika polska*, s. 1430.
- ²⁹ О. Гваньїні, *Хроніка Європейської Сарматії*, с. 431.
- ³⁰ О. Масан, *Буковина як об'єкт міжнародних відносин з давніх часів до 1774 р.* [Bukovina as an object of international relations from ancient times to 1774], in: «Буковина в контексті європейських міжнародних відносин (з давніх часів до середини XX ст.)», Чернівці, Рута, 2005, с. 85.
- ³¹ M. Bielski, *Kronika polska*, s. 1431.
- ³² Н. Драган, *Запорозжцы и молдаване: боевое содружество XVI-XVII вв.* [Cossacks and Moldavians: military commonwealth of the 16th-17th centuries.], in: «Русин», 2008, № 1-2 (11-12), с. 229.

- ³³ О. Гваньїні, *Хроніка Європейської Сарматії*, с. 431.
- ³⁴ I. Corfus, *Documente privitoare*, p. 335-336.
- ³⁵ I. Corfus, *Documente privitoare*, p. 337-338.
- ³⁶ M. Bielski, *Kronika polska*, s. 1432.
- ³⁷ Д. Драгнев, *Очерки внешнеполитической истории*, с. 163.
- ³⁸ I. Corfus, *Documente privitoare*, p. 340.
- ³⁹ I. Corfus, *Documente privitoare*, p. 343-344.
- ⁴⁰ В. Голобуцький, *Запорозьке козацтво*, с. 141.
- ⁴¹ О. Гваньїні, *Хроніка Європейської Сарматії*, с. 432.
- ⁴² Б. Флоря, *Россия и походы запорожцев. в Молдавию в 70-х годах XVI в.* [Russia and the campaigns of the Cossacks. to Moldova in the 70s of the XVI century], in: «Карпато-Дунайские земли в средние века», Кишинев, 1975, с. 219.
- ⁴³ *Исторические связи народов СССР и Румынии в XV – начале XVIII в.: Документы и материалы* [Historical ties of the peoples of the USSR and Romania in the XV – early XVIII centuries: Documents and materials], Москва, Наука, 1965, Т.1, с. 146.
- ⁴⁴ D. C. Giurescu, *Ion-Vodă cel Viteaz*, p. 90.
- ⁴⁵ M. Bielski, *Kronika polska*, s. 1432-1433; О. Гваньїні, *Хроніка Європейської Сарматії*, с. 432.
- ⁴⁶ M. Bielski, *Kronika polska*, s. 1433.
- ⁴⁷ Д. Драгнев, *Очерки внешнеполитической истории*, с. 163.
- ⁴⁸ О. Гваньїні, *Хроніка Європейської Сарматії*, с. 432.
- ⁴⁹ С. Леп'явко, *Українське козацтво у міжнародних відносинах (1561-1591)* [Ukrainian Cossacks in International Relations (1561-1591)], Чернігів, Сіверянська думка, 1999, с. 66.
- ⁵⁰ Б. Сушинський, *Іван Підкова – гетьман українського козацтва, Великий князь (господар) Молдови* [Ivan Pidkova – Hetman of the Ukrainian Cossacks, Grand Duke (hospodar) of Moldova], in: «Козацькі вожді України. Історія України в образах її вождів та полководців XV–XIX ст. Історичні есе у 2 т.», Одеса, 2004, Т. 1, с. 95-96.
- ⁵¹ D. C. Giurescu, *Ion-Vodă cel Viteaz*, p. 191.
- ⁵² Б. Боднарюк, А. Федорук А., *Участь козаків*, с. 87.
- ⁵³ А. Федорук, *Українське козацтво*, с. 23.
- ⁵⁴ G. Ureche, *Letopisețul Țării Moldovei*, p. 110.
- ⁵⁵ *Отрывки из летописца или хроники иеромонаха Леонтия Боболинского* [Excerpts from the chronicler or chronicle of Hieromonk Leonty Bobolinsky], in: «Грабянка Г. Летопись», Киев, 1853, с. 298.
- ⁵⁶ Б. Боднарюк, А. Федорук А., *Участь козаків*, с. 87.
- ⁵⁷ О. Гваньїні, *Хроніка Європейської Сарматії*, с. 433.
- ⁵⁸ А. Федорук, *Українське козацтво*, с. 25.
- ⁵⁹ *Отрывки из летописца*, с. 298.
- ⁶⁰ О. Гваньїні, *Хроніка Європейської Сарматії*, с. 433.
- ⁶¹ О. Гваньїні, *Хроніка Європейської Сарматії*, с. 433.
- ⁶² *Исторические связи народов СССР*, с. 146.
- ⁶³ *Історія українського козацтва: Нариси* [History of the Ukrainian Cossacks: Essays], Київ, Києво-Могилянська академія, 2006, Т. 1, с. 331; В. Голобуцький, *Запорозьке козацтво*, с. 143; Д. Драгнев, *Очерки внешнеполитической истории*, с. 164-165.
- ⁶⁴ *Історія Львова в документах і матеріалах: збірник документів і матеріалів* [History of Lviv in documents and materials: a collection of documents and materials], Київ, Наукова думка, 1986, с. 41-43.
- ⁶⁵ В. Щербак, *Молдавські походи*, с. 52.
- ⁶⁶ О. Гваньїні, *Хроніка Європейської Сарматії*, с. 762.
- ⁶⁷ В. Голобуцький, *Запорозьке козацтво*, с. 144; Д. Драгнев, *Очерки внешнеполитической истории*, с. 165.
- ⁶⁸ *Исторические связи народов СССР*, с. 149.
- ⁶⁹ G. Ureche, *Letopisețul Țării Moldovei*, p. 111.
- ⁷⁰ D. Milewski, *From Świerczowski*, s. 222.

- ⁷¹ J. Janicki, *Akta historyczne do panowania Stefana Batorego króla Polskiego od 3 marca 1578 do 18 kwietnia 1579 r.* [Historical records for the reign of Stephan Bathory, king of Poland from March 3, 1578 to April 18, 1579], Warszawa: [s.n.], 1881, s. 131.
- ⁷² D. Milewski, *From Świerczowski*, s. 222.
- ⁷³ J. Janicki, *Akta historyczne*, s. 131-132.
- ⁷⁴ E. Hurmuzaki, *Documente privitoare la Istoria Romanilor* [Documents regarding the History of the Romanians], Bucharest, 1880, Vol. 3, p. 1, p. 19-20.
- ⁷⁵ D. Milewski, *From Świerczowski*, s. 222.
- ⁷⁶ В. Щербак, *Молдавські походи*, с. 54.
- ⁷⁷ I. Corfus, *Documente privitoare*, p. 351.
- ⁷⁸ G. Ureche, *Letopisețul Țării Moldovei*, p. 111.
- ⁷⁹ *Исторические связи народов СССР*, с. 173.
- ⁸⁰ D. Milewski, *From Świerczowski*, s. 222.
- ⁸¹ *Исторические связи народов СССР*, с. 174.
- ⁸² A. Stadnicki, *Akta grodzkie i ziemskie z czasów Rzeczypospolitej Polskiej z Archiwum tak zwanego Bernardyńskiego we Lwowie* [Town and land files from the times of the Commonwealth of Poland from the so-called Bernardine Archives in Lviv], Lwow, kniegarnia Seyfartha, 1884, Vol. X, s. 134.

References

1. M. Bielski, *Kronika polska* [The Polish Chronicle], ed. K. J. Turowski, Sanok, 1856, T. 3. s. 1223-1712.
2. B. Bodnariuk, A. Fedoruk A., Uchast kozakiv u antyosmanskykh viinakh dunaiskykh kniazivstv (ostannia tretyna XVI – pochatok XVII st.) [Participation of the Cossacks in the anti-Ottoman wars of the Danube principalities (last third of the 16th – beginning of the 17th century)], in «Khotynska viina. Materialy Mizhnarodnoi naukovoï konferentsii, prysviachenoï 380-richchiu Khotynskoi viiny, m. Khotyn, 22 zhovtnia 2001 r.», Chernivtsi, Prut, 2002, s. 81-92.
3. B. Bodnaryuk, Ya. Yanovskiy, Ivan Podkova ili Nikoare Kretsul (k probleme samozvanchestva v Moldavii v 70-h gg. XVI v.) [Ivan Pidkova or Nikoare Kretsul (to the problem of imposture in Moldova in the 70s of the 16th century)], in: «Smutnoe vremya v Rossii: Konflikt i dialog kultur. Materialy nauchnoy konferentsii, Sankt-Peterburg, 12-14 oktyabrya 2012 g.», Sankt-Peterburg, 2012, s. 23-28.
4. I. Corfus, *Documente privitoare la istoria României culese din arhivele polone. Secolul al. XVI-lea* [Documents regarding the history of Romania collected from the Polish archives. The century. XVI], București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1979, 437 p.
5. N. Dragan, *Zaporozhtsy i moldavane: boevoe sodruzhestvo XVI-XVII vv.* [Cossacks and Moldavians: military commonwealth of the 16th-17th centuries.], in: «Rusin», 2008, № 1-2 (11-12), s. 227-232.
6. D. Dragnev, *Ocherki vneshnepoliticheskoy istorii Moldavskogo knyazhestva (poslednyaya chetvert XIV – nachalo XIX v.)* [Essays on the foreign policy history of the Principality of Moldavia (last quarter of the 14th – beginning of the 19th century)], Kishinev, Shtiintsa, 1987, 464 s.
7. A. Fedoruk, *Ukrainske kozatstvo i yevropeiska viiskova taktyka XVI st. (Dokolynska bytva 1577 r.)* [Ukrainian Cossacks and European military tactics of the XVI century. (Battle of Dokolyna in 1577)], in: «Pytannia istorii Ukrainy. Zbirnyk naukovykh statei», Chernivtsi, 1998, T. 2, s. 19-28.
8. B. Florya, *Rossiya i pohodyi zaporozhtsev. v Moldaviyu v 70-h godah XVI v.* [Russia and the campaigns of the Cossacks. to Moldova in the 70s of the XVI century], in: «Karpato-Dunayskie zemli v srednie veka», Kishinev, 1975, s. 214-228.
9. D. C. Giurescu, *Ion-Vodă cel Viteaz* [Ion-Voda the Brave], București, Stiintifica, 1966, 229 s.
10. O. Gvanyini, *Hronika Evropeyskoyi Sarmatiyi* [The Chronicle of the European Sarmatia], Kiyiv, Kievo-Mogilyanska Akademiya, 2009, 1006 s.
11. V. Holobutskiy, *Zaporozhke kozatstvo* [Zaporozhian Cossacks], Kyiv, Vyshcha shkola, 1994, 539 s.
12. V. Horobets, T. Chukhlib, *Neznaïoma Kliio. Taiemnytsi, kazusy i kuriozy ukrainskoi istorii. Kozatska doba* [Stranger Cliio. Secrets, incidents and curiosities of Ukrainian history. Cossack era], Kyiv, Naukova dumka, 2004, 310 s.
13. E. Hurmuzaki, *Documente privitoare la Istoria Romanilor* [Documents regarding the History of the Romanians], Bucharest, 1880, Vol. 3, p. 1, 600 p.

14. Istoricheskie svyazi narodov SSSR i Rумыnii v XV – nachale XVIII v.: Dokumenty i materialy [Historical ties of the peoples of the USSR and Romania in the XV – early XVIII centuries: Documents and materials], Moskva, Nauka, 1965, T.3, 416 s.
15. Istorii Lvova v dokumentakh i materialakh: zbirnyk dokumentiv i materialiv [History of Lviv in documents and materials: a collection of documents and materials], Kyiv, Naukova dumka, 1986, 417 s.
16. Istorii ukrainskoho kozatstva: Narysy [History of the Ukrainian Cossacks: Essays], Kyiv, Kyievo-Mohylianska akademiia, 2006, T. 1, 800 s.
17. J. Janicki, Akta historyczne do panowania Stefana Batorego króla Polskiego od 3 marca 1578 do 18 kwietnia 1579 r. [Historical records for the reign of Stephan Bathory, king of Poland from March 3, 1578 to April 18, 1579], Warszawa, [s.n.], 1881, 412 s.
18. O. Kovalevska, Stan rozrobky ikonografii okremykh predstavnykiv kozatstva XVI-XVIII st. v ukrainskii istoriografii XIX-XX st. [The state of development of iconography of individual representatives of the Cossacks in the XVI-XVIII centuries. in the Ukrainian historiography of the XIX-XX centuries], in: «Istoriohrafichni doslidzhennia v Ukraini. NAN Ukrainy. Instytut istorii Ukrainy», Kyiv, Instytut istorii Ukrainy, 2014, Vyp. 25, s. 368-391.
19. S. Lepiavko, Ukrainske kozatstvo u mizhnarodnykh vidnosynakh (1561-1591) [Ukrainian Cossacks in International Relations (1561-1591)], Chernihiv, Siverianska dumka, 1999, 212 s.
20. O. Masan, Bukovyna yak ob'ekt mizhnarodnih vidnosin z davnih chasiv do 1774 r. [Bukovyna as an object of international relations from ancient times to 1774], in: «Bukovyna v konteksti Evropeyskikh mizhnarodnih vidnosin (z davnih chasiv do seredini XX st.)», Chernivtsi, Ruta, 2005, s. 9-168.
21. D. Milewski, From Świerczowski to Wallachian Expedition of Jan Zamoyski: Rise of the Cossack Factor in Polish-Ottoman Relations (1574-1600), in: «Cristea O., Pilat L. From Pax Mongolica to Pax Ottomanica. War, Religion and Trade in the Northwestern Black Sea Region (14th – 16th Centuries)», Brill, 2020, Vol. 58, s. 2215-227.
22. A. Moysey, A. Moysey, Ukraintsy v etnokulturnykh stereotipah moldavskikh letopistsev, rумыniskih istorikov i pisateley: obraz Ivana Podkovy – kazatskogo predvoditelya i moldavskogo knyazya [Ukrainians in ethnocultural stereotypes of medieval Moldavian chroniclers, modern and contemporary Romanian historians and writers: Image of Ivan Pidkova as leader of Cossacks and Moldavian Prince], «Codrul Cosminului», Annul XX, № 1, s. 25-48.
23. Otryivki iz letopistsa ili hroniki ieromona Leontiya Bobolinskogo [Excerpts from the chronicler or chronicle of Hieromonk Leonty Bobolinsky], in: «Grabyanka G. Letopis», Kiev, 1853, 374 s.
24. V. Shcherbak, Moldavski pokhody ukrainskykh kozakiv v 70-kh rr. XVI st. [Moldavian campaigns of Ukrainian Cossacks in the 1570s], in: «Rusyn», 2019, № 55, s. 44-57.
25. Ya. Smirnov, Opisanie odnogo polskogo sbornika portretov XVII veka [Description of one Polish collection of portraits of the XVII century], in: «Trudy XIII arheologicheskogo sezda v Ekaterinoslave», Moskva, Tovarischestvo tipografy A.I. Mamontova, 1908, T.2, s. 387-512.
26. A. Stadnicki, Akta grodzkie i ziemskie z czasów Rzeczypospolitej Polskiej z Archiwum tak zwanego Bernardyńskiego we Lwowie [Town and land files from the times of the Commonwealth of Poland from the so-called Bernardine Archives in Lviv], Lwow, kniegarnia Seyfartha, 1884, Vol. X, 542 s.
27. B. Sushynskiy, Ivan Pidkova – hetman ukrainskoho kozatstva, Velykyi kniaz (hospodar) Moldovy [Ivan Pidkova – Hetman of the Ukrainian Cossacks, Grand Duke (hospodar) of Moldova], in: «Kozatski vozhdii Ukrainy. Istorii Ukrainy v obrazakh yii vozhdiv ta polkovodtsiv XV-XIX st. Istorychni ese u 2 t.», Odesa, 2004, T. 1, s. 94-97.
28. L. Tsyhanenko, Ukrainsko-moldovski zviazyky v XV-XVII st.: viiskovo-politychnyi kontekst [Ukrainian-Moldovan relations in the 16th - 17th centuries: military-political context], in: «Naukovyi visnyk Izmailskoho derzhavnogo humanitarnoho universytetu», 2017, Vyp. 37, s. 37-44.
29. G. Ureche, Letopisețul Țării Moldovei (...) dela Dragoș-vodă pîna la Aron-vodă [The Chronicle of Moldavia ... From Prince Dragoș to Prince Aron], in: «Ureche G., Costin M, Neculce I. Letopisețul Țării Moldovei: Cronici, edited by T. Celac», Chișinău, Hyperion, 1990, p. 23-118.